

IT K!N EK OARS

verkiezingsprogramma

2026 **2030**

WAAR WIJ VOOR STAAN

S!N, Sociaal in Noardeast-Fryslân, is een lokale, sociale en groene partij. S!N stelt de leefwereld van de inwoners van Noardeast-Fryslân centraal. Iedereen heeft gelijke kansen, niemand wordt uitgesloten. Duurzaamheid en respect voor de natuurlijke omgeving vormen de basis van het beleid van S!N.

Zoals in onze statuten staat: We moeten het samen doen, er voor elkaar zijn en recht doen aan een ieder. Met respect voor elkaar, de natuur en ons (leef)milieu.

Sociaal inclusief

Mensen die om sociaaleconomische redenen uitgesloten zijn van volledige deelname aan de maatschappij, verdienen steun. Solidariteit, samen zijn, iets over hebben voor een ander, in sociaal opzicht, maar ook in financiële zin, zijn daarbij de uitgangspunten. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.

It kin ek oars: S!N wil wél oog hebben voor de mensen om ons heen en klaar staan voor elkaar; ook in economisch slechtere perioden en zeker in tijden van nood. Alleen sámen kan er iets worden gemaakt van deze wereld. De overheid heeft daarbij een belangrijke rol. Als lokale politieke partij zet S!N zich in voor een hoogwaardig stelsel van sociale voorzieningen en op de mens toegesneden humanitaire zorg. Met een goede balans tussen arbeid (betaald of onbetaald) en zorg, met toekomstperspectief voor jongere en oudere generaties.

Zorgelijk is de toenemende kloof tussen mensen die wél en mensen die niet kunnen meekomen, zeker op het gebied van zorg, huisvesting en bestaanszekerheid. Jongeren trekken weg omdat er geen betaalbare woningen zijn, ouderen wachten te lang op hulp. Daarvan mag de gemeente niet weggijken. S!N maakt zich zorgen over de financiën van de gemeente. Mogelijk moeten de komende jaren vele miljoenen bezuinigd worden. Dat mag niet ten koste gaan van de zorg en van sociale voorzieningen zoals dorpshuizen, bibliotheken, zwembaden, buurtkamers en andere welzijnsactiviteiten.

Duurzaam en biodivers

Sociaal betekent ook duurzaam. Immers, samen moet ervoor worden gezorgd dat ook de generaties hierna kunnen leven op deze aarde. Wij hebben de aarde in beheer gekregen en daar moeten we ons naar gedragen, dat begint bij onszelf en kan ook heel goed op lokaal niveau. Kleinschalige initiatieven van mensen die schone energie willen opwekken, worden gestimuleerd. Het gebruik van fossiele brandstoffen wordt tot een minimum teruggebracht en woningen in de gemeente worden zo energiezuinig mogelijk en, bij voorkeur, geheel zelfvoorzienend.

Bekend zijn de alarmerende berichten over verschraling van de natuur en het milieu, en het aantal weidevogels, bijen en insecten loopt hard terug. In de landbouw is verdroging en verzilting van de bodem een probleem. En ook wateroverlast door extreem weer zoals 'hoosbuien' zijn klimaateffecten vanwege de opwarming van de aarde door jarenlang een te hoge CO2-uitstoot. Het gemeentelijk beleid om de biodiversiteit, de rijkdom aan flora en fauna, te behouden en te verbeteren, vergt uitbreiding waar dat mogelijk is. Ook hier geldt dat we dat samen moeten doen. Inwoners, bedrijven en agrarische ondernemers zijn sámen verantwoordelijk voor een gezonde leefomgeving.

Noardeast-Fryslân probeert actief netcongestie te voorkomen bijvoorbeeld door energieopslag, zodat inwoners hun huis en ondernemers hun bedrijf ook in de toekomst kunnen verduurzamen. De landbouwtransitie, die boeren perspectief biedt én bijdraagt aan bodemherstel en biodiversiteit, wordt van harte ondersteund.

Zorg

Met S!N in het college van B en W zijn op sociaal gebied de kosten voor zorg aanzienlijk teruggebracht, zonder dat dit ten koste ging van de kwaliteit. De gemeente heeft het initiatief genomen om onderwijs en jeugdzorg, én welzijn en zorg meer met elkaar te verbinden, zodat efficiënter en tegen lagere kosten gewerkt kan worden. Deze aanpak wordt voorgezet en uitgebreid naar andere beleidsterreinen van de gemeente. Die slag is belangrijk om voorzieningen en betaalbare zorg overeind te houden, ook in tijden van krapte. Daarbij staat het bieden van gelijke kansen voor iedereen centraal.

Groen

Als groene partij zet S!N zich nadrukkelijk in voor herstel van de biodiversiteit en de natuur in de gemeente. Er is immers geen regio die landschappelijk zo divers is als Noardeast-Fryslân met het unieke Lauwersmeergebied en vooral de Waddenzee als UNESCO-werelderfgoed. Gaswinning onder de Waddenzee is dan ook uit den boze. Landschap en cultureel erfgoed worden tentoongesteld door middel van toeristische initiatieven die passen bij de aard en schaal van de gemeente.

Eerlijk en fatsoenlijk

Eerlijk en fatsoenlijk politiek bedrijven betekent open, respectvol en betrouwbaar zijn naar de inwoners van Noardeast-Fryslân, naar elkaar in de raad én naar de ambtelijke organisatie. Een debat mag nooit op de persoon worden gespeeld. Dat past niet bij S!N en niet bij de gemeente, waar de mienskip hecht en betrokken is. It kin ek oars: hard op de inhoud, zacht op de relatie. En altijd met respect voor de mening van de ander.

Er wordt actief geluisterd naar wat er leeft in de samenleving, er worden keuzes gemaakt op basis van feiten en de eigen waarden en er wordt verantwoordelijkheid genomen voor de beslissingen. Waar het kan in samenwerking en kritisch maar constructief. Integriteit, transparantie en dienstbaarheid zijn geen loze woorden, maar de dagelijkse praktijk. Zo blijft de politiek 'gewoon normaal', eerlijk en dichtbij. Inwoners willen gehoord worden. S!N kiest zo veel mogelijk voor échte participatie: open gesprekken, duidelijke keuzes en concrete terugkoppeling. Zodat de gemeente naast de mensen staat, niet tegenover hen.

Dit verkiezingsprogramma kent zeven hoofdthema's:

1. Inwoner en bestuur
2. Mienskip
3. Zorg en welzijn
4. Werk
5. Wonen
6. Klimaat, energie en natuur
7. Openbare ruimte

1. INWONER EN BESTUUR

Het bestuur van de gemeente moet dicht bij de inwoners staan. Burgemeester, wethouders en raadsleden zijn persoonlijk benaderbaar voor iedereen. Beleid komt zoveel mogelijk in samenspraak met inwoners, bedrijven en belangenorganisaties tot stand en wordt in begrijpelijke taal en in it Frysk toegelicht. De bestuurders en raadsleden van Noardeast-Fryslân zijn belangenbehartigers. Door inwoners actief te betrekken bij plannen, beleid en besluitvorming wordt de burgerparticipatie versterkt.

Polarisatie in de samenleving groeit: tussen mensen onderling, en tussen overheid en inwoner. Dat maakt bezorgd en waakzaam. Internethypes, schelden en agressieve uitingen op sociale media vergroten het onderlinge wantrouwen. Elk initiatief dat bijdraagt aan vertrouwen en coöperatie tussen mensen, tussen inwoners en tussen inwoner en lokaal bestuur, is van groot belang.

1.1. Gemeentelijke dienstverlening

Noardeast-Fryslân moet bij de beste gemeenten van Fryslân horen als het gaat om de dienstverlening aan de inwoners. Daarbij hoort een goede en vlotte afhandeling van aanvragen, klachten en vragen. De dienstverlening moet verder gedigitaliseerd worden, maar niet ten koste van persoonlijk contact met de inwoners. Inclusiviteit staat centraal. De ambtelijke etiquette moet zijn dat elke burger op een vraag of klacht binnen 24 uur een persoonlijke reactie krijgt: per e-mail of telefonisch. Ambtenaren moeten zich verantwoordelijk voelen voor het beantwoorden van vragen.

De gemeente werkt samen met de mienskip. Dorpen en wijken krijgen meer invloed bij het ontwikkelen van beleid, met vaste participatieprocessen (burgerberaden) en budgetten waarbij co-creatie, dorpsplannen en overlegmomenten een belangrijke rol spelen zodat inwoners niet alleen meepraten, maar ook daadwerkelijk meebeslissen. Dorpencoördinatoren werken hierbij als sleutelfiguur.

1.2. Financiën

Er wordt gekozen voor een verantwoorde financiële koers, mede gelet op de onzekere toestroom van rijksgelden en er wordt realistisch, sociaal en duurzaam begroot met waar nodig de bijbehorende duidelijke keuzes. Gemeentegeld gaat naar voorzieningen die de leefbaarheid versterkt. Er is financiële ruimte voor initiatieven van inwoners en investeringen gericht op de vitaliteit van de dorpen. Er moet verantwoord met gemeenschapsgeld worden omgegaan, er worden geen miljoenen gestoken in grote (infrastructurele) projecten, waarvan het nut, de noodzaak en de opbrengsten op voorhand niet duidelijk zijn. Geen grote kostenoverschrijdingen en vertragingen in de uitvoering.

De lasten voor de inwoners mogen niet hoger uitvallen dan het Fries gemiddelde. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Inwoners met een hoger inkomen dragen meer bij, zodat de lastendruk voor inwoners met een lager inkomen, lichter wordt. Dit principe geldt niet alleen bij het verdelen van lasten, maar ook bij bezuinigingen: wie meer kan dragen, levert meer in.

Er is sprake van een actieve subsidie strategie, met een team dat zich toelegt op het binnenhalen van Europese en provinciale fondsen gericht op leefbaarheid, duurzaamheid, erfgoed, landbouw en sociale projecten. Zo versterken we de dorpen met extern geld.

1.3. Veiligheid en handhaving

De dorpen in Noardeast-Fryslân verdienen een zichtbare en betrokken politie. Zichtbare (wijk)agenten fungeren als persoonlijk aanspreekpunt en zijn actief in de verschillende kernen van de gemeente in nauwe samenwerking met eigen gemeentelijke handhaving. De dorpen worden daarnaast ondersteund bij preventie en buurtveiligheid, met extra aandacht voor jongeren, verkeersveiligheid en drugspreventie. Er blijft extra aandacht en ondersteuning voor initiatieven tijdens de jaarwisseling.

1.4. Menswaardige asielopvang

De afgelopen jaren is diverse malen aandacht gevraagd voor de situatie van asielzoekers en dan met name voor alleenstaande minderjarige asielzoekers. Kortdurende en kleinschalige noodopvang in de gemeente blijft de inzet, daarnaast zal in de gemeente zowel een tijdelijk als een permanent azc gerealiseerd worden. Het is een morele plicht om mensen op te vangen die door oorlogsgeweld, afkomst of geaardheid genoodzaakt zijn hun land en huis te verlaten. Wie niet terug kan keren, zoals een statushouder, krijgt steun voor integratie, participatie en het leren van de Nederlandse taal.

1.5. LHBTIQ+

Mede dankzij S!N is Noardeast-Fryslân een regenbooggemeente geworden. Het is belangrijk dat actief beleid wordt gevoerd met betrekking tot de veiligheid van homo's (m/v), biseksuelen, transgenders, interseksuele personen en queers (LHBTIQ+).

2. MIENSKIP

S!N zet zich in voor een verbonden en creatieve mienskip waarin iedereen gelijke kansen krijgt. Trots op het eigen dorp of buurt en verantwoordelijkheid voor elkaar en de leefomgeving staan centraal. Initiatieven die dorpen en regio's levendig houden, krijgen volop ruimte. Sport en cultuur zijn essentieel voor sociale binding, het tegengaan van eenzaamheid en de geestelijke en lichamelijke gezondheid van inwoners, en mogen daarom niet onder druk van bezuinigingen komen. S!N ziet een sterke verbinding met het Sociaal Domein en werkt actief aan het behouden en versterken van sport- en cultuurvoorzieningen, zodat dorpen en wijken vitaal, betrokken en toekomstbestendig blijven.

2.1. Voorzieningen

De leefbaarheid van de dorpen staat of valt met de aanwezigheid van voorzieningen zoals basisscholen, huisartsen, dorpshuizen en kleine winkels. Deze voorzieningen blijven zoveel mogelijk overeind. Met maatwerk, flexibele inzet van functies (bijvoorbeeld combi-gebouwen) en door samen te werken met inwoners, wordt dit streven ondersteund.

2.2. Dorpsbelangen

Dorpsbelangenorganisaties zijn vaak de ogen, oren én de motor van het dorp. Ze verdienen serieuze ondersteuning van de gemeente door middel van vaste aanspreekpunten, toegang tot beleidsinformatie en een jaarlijks financieel werkbudget. Geen plannen en ontwikkelingen vóór, maar mét de inwoners. Inwoners kunnen écht meepraten en meebeslissen over concrete gemeentelijke keuzes in de buurt, zoals projecten op het gebied van de energietransitie en ruimtelijke plannen. Een helder en laagdrempelig participatieproces, waarbij inwoners vanaf het begin zijn betrokken, maakt de gemeente transparanter, democratischer en socialer.

2.3. Sport

In Noardeast-Fryslân is, naast winnen, meedoen ook belangrijk. Daarom blijft sport laagdrempelig en betaalbaar. Via organisaties die financiële hulp bieden voor kinderen (Sam&) en ondersteuning van sportverenigingen kan elk kind meedoen en worden ontmoeting, beweging en creativiteit gestimuleerd, in alle dorpen. Veel sportaccommodaties kampen met hoge energiekosten. Clubs worden geholpen met verduurzamen met energiecoaches, subsidie-advies en praktische ondersteuning. Daar kan een openstelling voor bredere dorpsfuncties zoals ouderenbeweging, schoolgym of wijkinitiatieven, tegenover staan.

2.4. Cultuur

Cultuur verbindt en laat de mienskip bloeien. Kleine en grote culturele initiatieven zoals dorpsfeesten, lokale theatergroepen en historische projecten, worden ondersteund. Deze belangrijke initiatieven vanuit de mienskip dragen de identiteit en de verscheidenheid van de gemeente uit. Jaarlijks wordt hiervoor geld gereserveerd binnen het cultuurbeleid, met ruimte voor initiatieven van inwoners. Bestaande professionele cultuurinstanties blijven behouden, zoals Theaterkerk Nes. Investeren in de lokale culturele infrastructuur is belangrijk.

2.5. Onderwijs

SIN staat pal voor goed onderwijs dichtbij, zolang dit verantwoord kan. Daarnaast wordt ingezet op duurzaamheid in schoolgebouwen met moderne onderwijsmethodes.

Het is belangrijk te investeren in Integrale Kindcentra (IKC's), waar onderwijs, opvang en ondersteuning samenkomen en kinderen veilig kunnen opgroeien. Met Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) krijgen peuters en kleuters de juiste start.

2.6. Jongeren

In de gemeente is behoefte aan één centrale plek waar jongeren zich gezien en gehoord voelen. Geïnvesteed wordt in een toegankelijk jongerencentrum, ondersteund door professioneel jongerenwerk. Denk daarbij aan voorlichting over alcohol, drugs en mentale gezondheid, op scholen, via de ouders én op plekken waar jongeren samenkomen. Zo wordt samengewerkt aan preventie en perspectief.

2.7. Meertaligheid

It Frysk en meartaligens fine wy tige wichtich. Wy soenen graach sjen dat der mear trijetalige skoallen mei lessen yn it Nederlânsk, Ingelsk en Frysk, yn ús gemeente komme. Ek Frysktalige pjutteboartersplakken en berneopfang kinne op ús stipe rekkenje. Oók zal er aandacht zijn voor andere streektaalen in de gemeente, zoals de Saksische taalvarianten rondom Kollumerpomp.

2.8. Lokale media

Lokale en regionale nieuwsmedia, zoals de regionale kranten en omroep zijn de ruggengraat van de democratie. De groeiende professionele kwaliteit van het regionaal nieuws en reportages is een waardevolle ontwikkeling in de gemeente.

3. ZORG EN WELZIJN

S!N staat voor sociaal, dichtbij de inwoners en mensgericht. Zorg- en welzijnsvoorzieningen moeten kleinschalig zijn en oog hebben voor de persoon, met een gewaardeerde samenwerking tussen vrijwilligers en professionals. Mantelzorgers en vrijwilligers zijn onmisbaar voor het behoud van sociale en culturele voorzieningen, van zorg en sport tot cultuur en evenementen. De vergrijzing zorgt voor uitdagingen, zoals vereenzaming en een afnemend vrijwilligersaanbod. Vrijwilligerswerk biedt ouderen niet alleen zinvolle dagbesteding, maar versterkt ook hun sociale netwerk. S!N zet in op een actiever beleid dat vraag en aanbod van vrijwilligers beter laat aansluiten: vaardigheden, interesses en beschikbaarheid worden actief gematcht met de behoeften van organisaties. Zo blijft Noardeast-Fryslân een gemeente waar sociale verbindingen, betrokkenheid en mensgerichte zorg centraal staan, en waarin ouderen, vrijwilligers en professionals samen een vitale, veerkrachtige en verbonden gemeenschap vormen.

3.1. Zorg

De zorgvraag groeit, maar het beschikbare budget niet. Daarom is een doelmatige besteding van zorgmiddelen van belang: lokaal, dicht bij de mensen, en zonder onnodige bureaucratie. Er wordt geïnvesteerd in preventie, in het ondersteunen van mantelzorgers en in het kiezen voor samenwerking met dorpsinitiatieven in plaats van dure externe partijen.

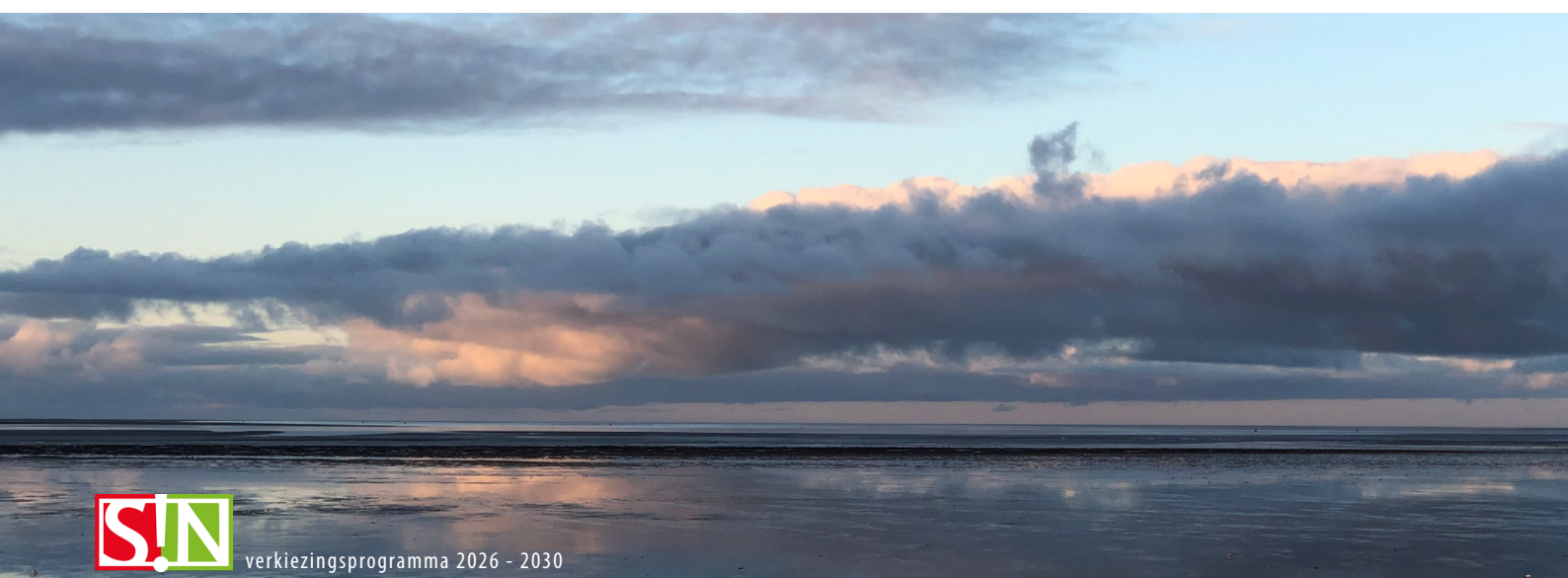
Goede huishoudelijke hulp is essentieel voor wie dat nodig heeft waarbij mensen met een hoger inkomen een eerlijke financiële bijdrage leveren aan hun hulp. Zo blijft deze ondersteuning beschikbaar voor wie het niet zelf kan betalen en worden scheve verhoudingen voorkomen.

Ouderen moeten zo veel mogelijk in hun eigen dorp kunnen blijven wonen, ook als ze meer zorg nodig hebben. Bestaande woonzorgvormen worden beschermd, nieuwe initiatieven zoals woongroepen voor ouderen, communities van tiny houses, erfdelen en intergenerationeel wonen worden gestimuleerd, samen met zorgaanbieders en inwoners. Zo blijven ouderen deel van de mienskip. Zoveel mogelijk wordt generatiebestendig gebouwd voor jong én oud. Voorzieningen 'verhuizen' vaak uit de regio maar niet de zorg. De Sionsberg blijft bestaan als stevig, regionaal medisch centrum.

3.2. Welzijn

Armoede is vaak onzichtbaar, maar keihard. Noardeast-Fryslân blijft zich actief inzetten om schulden op te lossen en energiearmoede en uitsluiting te bestrijden. Er wordt gekozen voor maatwerk, een ruimhartig noodfonds, snelle hulp bij betalingsproblemen en ondersteuning van minima bij energiebesparing.

Ieder bern fertsjinnet gelikens kânsen. Alle kinderen moeten mee kunnen doen aan sport, muziek en schoolreisjes. Daarom werken scholen, zorginstellingen en jeugdhulp nauw samen om kinderen die extra steun nodig hebben vroegtijdig te signaleren en gericht te ondersteunen. Geen kind mag achterblijven door geldzorgen thuis.

4. WERK

Aandacht voor behoud van de werkgelegenheid; met name in sectoren als het midden- en kleinbedrijf en de detailhandel. Er wonen veel praktisch opgeleiden (mbo-vakopleidingen) in Noardeast-Fryslân. De gemeente moet inzetten op een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven die ook plaats bieden aan praktisch opgeleide werknemers. Meer samenwerking tussen beroepsopleidingen en regionaal bedrijfsleven helpt daarbij. Prioriteit voor heel Noardeast-Fryslân is het aantrekken van jonge ondernemers/werknemers en jonge gezinnen. Die aanwas is onmisbaar om een divers aanbod van winkels en voorzieningen in Dokkum en in de dorpen overeind te houden.

4.1. Ruimte voor bedrijvigheid

De dorpen kennen veel bedrijvigheid en deze wordt behouden en versterkt. Waar mogelijk en noodzakelijk, en altijd passend in de omgeving, wordt ruimte gecreëerd voor uitbreiding van bedrijventerreinen, bijvoorbeeld in Kollum en Kollumerzwaag. Een goede verkeersafwikkeling is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Behoud van werkgelegenheid en ondernemerschap staat voorop. Dat vraagt om creativiteit, zeker gezien de uitdagingen rond energievoorziening en netcongestie. Samen met ondernemers wordt gezocht naar oplossingen om de bestaande bedrijven toekomstbestendig te houden.

4.2. Dokkum als regiostad

Dokkum heeft de afgelopen jaren een sterke groei doorgemaakt in uitstraling en bedrijvigheid, mede dankzij de inzet van ondernemers en evenementen als de Admiraliteitsdagen. Die lijn wordt doorgezet: de verdere ontwikkeling van de stad wordt actief ondersteund waarbij de schaal en de woonkwaliteit niet uit het oog worden verloren.

4.3. Zondagsopenstelling

In Noardeast-Fryslân wordt de zondagrust gerespecteerd en ondernemers kiezen zelf of ze op zondag open willen zijn. De gemeente legt wat dat aangaat geen algemene verplichtingen op. Tegelijk is er een balans tussen rust, leefbaarheid en levendigheid in de dorpen en de stadskern.

4.4. Netcongestie

Bedrijven kunnen niet verduurzamen of uitbreiden als het elektriciteitsnet overbelast is. De gemeente probeert samen met netbeheerders en ondernemers oplossingen voor netcongestie te vinden, zoals lokale opslag, slimme netwerken of lokale energiecoöperaties. De gemeente staat open voor creatieve en regionale oplossingen en ideeën van inwoners. Om netcongestie te verminderen of belangrijke bedrijven te behouden, kunnen eventueel bestaande kaders worden herzien.

4.5. Behouden Dokwurk

Dokwurk biedt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt de kans om mee te doen, Dokwurk is een sociale kernvoorziening en ontvangt een structurele gemeentelijke financiering in nauwe samenwerking met werkgevers, inwoners en schoolbesturen. Zo maakt SIN werk van inclusie.

4.6. Arbeidsmigranten

In de gemeente werken steeds meer mensen uit het buitenland. Zij hebben recht op humane huisvesting, ruim boven de wettelijke minimumeisen en fatsoenlijke (werk)omstandigheden.

5. WONEN

De dorpen in Noardeast-Fryslân veranderen. S!N zet in op een duurzaam en sociaal woningbeleid. Ouderen blijven zelfstandig wonen in vertrouwde wijken, terwijl jongeren passende en betaalbare woningen vinden om te blijven of terug te keren. Samenwonen voor alle leeftijden versterkt sociale verbinding en wederzijdse ondersteuning. Levendige dorpen zoals Dokkum, Kollum en Hallum behouden zo hun voorzieningen en lokale winkels. Woningbouw wordt gekoppeld aan biodiversiteit, duurzaam energiegebruik en een sterke mienskip. S!N werkt actief samen met inwoners, woningcorporaties en lokale ondernemers om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Zo blijven de dorpen vitaal, toekomstbestendig en aantrekkelijk voor alle generaties.

5.1. Bouwen voor iedereen

De woningbouwopgave is niet alleen een stedelijke kwestie; ook de dorpen in Noardeast-Fryslân verdienen een passend woningaanbod, afgestemd op de lokale behoefte. Daarbij wordt gekozen voor kleine bouwlocaties en flexibele woonvormen in samenwerking met de inwoners. Starters, alleenstaanden, gezinnen en senioren kunnen goed en betaalbaar wonen. De gemeente maakt afspraken met de woningbouwcorporaties over sociale huur, middenhuur en draagt zorg voor initiatieven op het gebied van betaalbare woningen. Collectieve en vernieuwende woonvormen worden toegejuicht, voor hofjes, tiny houses, wonen op het water, woonzorgcombinaties, erfdelen of coöperatief wonen, is een soepel vergunningstraject, is ondersteuning van bewonersinitiatieven en concrete locaties, zeker in dorpen waar de reguliere woningbouw stagneert.

‘Woonzorg’ is een cruciale schakel voor ouderen en mensen met een beperking. Initiatieven die wonen en zorg combineren, zoals knarrenhofjes, zorgwoningen en nieuwe vormen van begeleid wonen, worden gestimuleerd mét behoud van zelfstandigheid en sociale samenhang.

5.2. Natuurinclusief bouwen

Nieuwe bouwprojecten dragen actief bij aan het vergroten van de biodiversiteit en het versterken van klimaatbestendigheid. Voorbeelden hiervan zijn groene daken, nestkasten aan gevels en het creëren van ruimte voor de opvang van hemelwater.

De bestaande subsidieregeling voor dorpen en wijken wordt structureel verruimd en toegankelijker gemaakt voor bewonersinitiatieven zoals een budget voor (bestaande) lokale organisaties voor ontmoetingsplekken, gezamenlijke groenprojecten, ‘dorpsverhalen’, etc. Deze lokale organisaties spelen een sleutelrol in woningbouw, verduurzaming en voorzieningenbehoud. De gemeente faciliteert, de mienskip bepaalt.

5.3. Erfgoed en kerkgebouwen

Monumenten, erfgoed en kerkgebouwen, als dragers van identiteit en geschiedenis, worden behouden. Kerkenvisie en actief erfgoedbeleid zet in op herbestemming, educatie en betrokkenheid van inwoners. De gemeente ondersteunt inwoners en huiseigenaren met advies, financiering, samen met lokale erfgoedorganisaties.

6. KLIMAAT, ENERGIE EN NATUUR

De klimaatcrisis vraagt om daden, ook lokaal. S!N wil dat de energietransitie duurzaam, democratisch en rechtvaardig verloopt. Inwoners krijgen zeggenschap over hoe energie wordt opgewekt en hoe het groen in hun omgeving wordt beheerd. Klimaatverandering veroorzaakt droogte, wateroverlast, hittestress en verzilting, met gevolgen voor wonen, landbouw en natuur. Daarom wordt ingezet op biodiversiteit, natuurlijke waterberging en duurzame energieopwekking, zodat kwetsbare gebieden zoals zoete zeelei en droogvallende kwelders worden beschermd.

Noardeast-Fryslân loopt voorop met groene initiatieven en profileert zich als 'griene gemeente'. Landschap, natuur, biodiversiteit en een circulaire economie worden verbonden, mét actieve betrokkenheid van inwoners en natuurorganisaties. Daarbij moet sprake zijn van een rechtvaardige energietransitie, waarin energiearmoede wordt aangepakt en de natuur wordt versterkt. Zo wordt de gemeente klimaatbestendig, leefbaar en aantrekkelijk voor huidige én toekomstige generaties.

6.1. Duurzame energie

Geen grote windturbines, maar wél kleinschalige energieprojecten vanuit de mienskip. Dit betekent dat dorpen zelf kunnen bijdragen aan het duurzaam opwekken van energie, passend bij hun omgeving en draagvlak. Energiecoöperaties kunnen rekenen op steun bij de realisatie van een dorpsmolen of 'miniwind' wanneer deze zorgvuldig worden ingepast. Gemeentelijke daken worden zo veel mogelijk voorzien van zonnepanelen en jaarlijks worden zo'n honderd huishoudens geholpen met isoleren of verstandig energiegebruik.

De overgang naar duurzame energie is het meest effectief en succesvol wanneer deze start bij de mienskip. Energiecoöperaties worden ondersteund met kennisoverdracht, subsidie-advies en toegang tot gemeentelijke daken en gronden. Tegelijk wordt de rol die waterstof kan spelen in de gemeente onderzocht. Collectieve warmtenetten worden gerealiseerd, ondersteund door isolatie-programma's en betaalbare oplossingen voor inwoners. Lokale initiatieven daartoe worden gestimuleerd, energie-armoedebestrijding krijgt extra aandacht.

Helaas wordt de energietransitie geremd door overbelasting van het stroomnet. De gemeente moet actief helpen bij het realiseren van tijdelijke oplossingen zoals batterijen, 'energie-delen', slimme netten, etc. Van netbeheerders wordt maatwerk gevraagd voor bewoners en agrariërs die willen verduurzamen.

6.2. Waddengebied

Het Waddengebied is uniek én kwetsbaar en wordt beschermd. Duurzame visserij op en kleinschalige recreatie naast het Wad zijn mogelijk, massatoerisme, overontwikkeling en aantasting van het landschap, zijn dat niet. Gas- en zoutwinning bedreigen de (Wadden)bodem en verwoesten het landschap. De gemeente is geen wingewest. De gaswinning in Anjum, Ezumazijl, Moddergat en Nes wordt zo snel mogelijk volledig afgebouwd. Noardeast-Fryslân is géén locatie voor de opslag van radioactief afval of CO₂. Veiligheid en gezondheid staan voorop.

6.3. Klimaatadaptatie

Hitte, droogte en hoosbuien vragen om actie. Noardeast-Fryslân wordt een klimaatbestendige gemeente, waarin samen met inwoners, scholen en agrariërs een leefomgeving wordt gecreëerd die bestand is tegen hitte, droogte en wateroverlast. Straten, pleinen en schoolpleinen worden vergroend, extra wateropvang wordt gerealiseerd en inwoners worden gestimuleerd hun tuin of erf klimaatvriendelijk in te richten. De gemeente ondersteunt dit met subsidies, voorbeeldprojecten en duidelijke communicatie. Zo ontstaat een gezonde, veilige en toekomstbestendige leefomgeving.

Een berm is geen stoep, maar natuur. Gemeentegrond wordt ecologisch gemaaid: gefaseerd en op de minst schadelijke wijze. Bermen worden zo veel mogelijk ingezaaid met inheemse grassen, kruiden en planten.

6.4. Dierenwelzijn

Dieren verdienen bescherming. Dat vraagt om een actief dierenwelzijnsbeleid met aandacht voor zwerfdieren, goede opvang en bestrijding van overlast op een diervriendelijke manier, bijvoorbeeld door het voorkomen van problemen en het gebruik van veilige, humaan verantwoorde methoden. Daarnaast wordt ingezet op bewustwording via educatie en voorlichting, en wordt diervriendelijk boeren gestimuleerd.

6.5. Bewust consumeren

De grondstoffen van morgen liggen in de afvalbak van vandaag. Inwoners worden actief gestimuleerd afval te scheiden door middel van voorlichting en goede voorzieningen. Ook circulaire projecten zoals lokaal composteren, hergebruik van bouwmaterialen en het tegengaan van voedselverspilling, worden toegejuicht. Daarbij worden sociale ondernemingen ondersteund en is de samenwerking tussen bedrijven en onderwijsinstellingen van belang.

6.6. Schoon water

Schoon oppervlaktewater is onmisbaar voor gezondheid, natuur, landbouw en economie. Drinkwaterbronnen worden actief beschermd, gekozen wordt voor duurzaam waterbeheer dat mens en natuur in balans houdt. Er wordt samengewerkt met Vitens, agrarische ondernemers, natuurbeheerders en Wetterskip Fryslân om vervuiling door o.a. pesticiden tegen te gaan, om water te besparen en om droogte en verzilting te voorkomen.

6.7. Gezonde landbouw

In de gemeente zijn landbouw naast natuur in balans. Een omslag naar duurzame en natuurinclusieve sierteelt, zonder schadelijke stoffen zoals pfas, wordt zo veel mogelijk ondersteund. De gemeente stelt duidelijke grenzen aan het gebruik van vervuilende stoffen, beschermt de bodem en de waterkwaliteit en werkt samen met telers aan schone alternatieven.

Wij willen ook meedenken over en ondersteuning bieden bij andere of aanvullende bedrijfspvormen, zoals recreatie en toerisme, die kunnen bijdragen aan een rendabelebedrijfsvoering.

Agrarische ondernemers worden gestimuleerd biologisch te gaan ondernemen en meer natuurinclusief en regeneratief te gaan boeren. In gesprek met agrariërs worden de mogelijkheden voor een financieel haalbare transitie verkend, rekening houdend met natuur- en landschapswaarden. Daarnaast worden inwoners als voedselconsument aangesproken, en worden regionale horeca- en restauranteigenaren gestimuleerd streekproducten aan te bieden en te promoten. Verzilting van de bodem kan reden zijn werk te maken van het verbouwen van zouttolerante gewassen, juist in een Waddenkustgemeente als Noardeast-Fryslân.

7. OPENBARE RUIMTE

Noardeast-Fryslân is een plattelandsgemeente met een afwisselend landschap van Waddenkust, natuurgebieden en vruchtbare landbouwgrond. S!N wil dit unieke landschap behouden én versterken, zodat het aantrekkelijk blijft voor inwoners, ondernemers en recreanten. Klimaatverandering, verdroging, verzilting en intensieve landbouw bedreigen bodem, weidevogels, bijen en insecten. S!N werkt actief aan samenwerking tussen inwoners, boeren, bedrijven en bestuurders om een duurzaam en vitaal landschap te realiseren.

Boeren worden gezien als belangrijke beheerders van het land. Landbouw die goed is voor natuur en dieren wordt ondersteund met advies, subsidies en gezamenlijke projecten. Samen wordt de natuur en de biodiversiteit op het boerenland waar nodig hersteld. Zo wordt gebouwd aan een platteland waar natuur, economie en mienskip elkaar versterken en de dorpen vitaal blijven.

7.1. Bomenkap en biodiversiteit

Bomen zijn meer dan decoratief: ze koelen, nemen CO₂ op, produceren zuurstof en bieden leefruimte aan vogels, insecten en recreanten. Bomenkap mag alleen plaatsvinden als het écht, vanwege veiligheid of ziekte, niet anders kan. Jaarlijks worden meer bomen geplant dan gekapt. Tevens wordt geïnvesteerd in bloem- en kruidenrijke bermen en bijvriendelijke groenstroken.

7.2. Verkeer

Verkeer in de openbare ruimte speelt een cruciale rol in het dagelijks leven. Wegen, fietspaden en wandelroutes verbinden dorpen, natuur en voorzieningen met elkaar. Iedereen moet veilig kunnen fietsen, daarom worden bestaande fietspaden verbeterd en nieuwe aangelegd, vooral tussen dorpen en langs gevaarlijke wegen. Kwetsbare verkeersdeelnemers krijgen prioriteit.

De binnenstad van Dokkum wordt een autoluwe omgeving: rust, veiligheid en meer ruimte voor voetgangers en fietsers, terwijl de bereikbaarheid behouden blijft. Al jarenlang leeft de wens om het autoverkeer om Dokkum heen te leiden. Het realiseren van de westelijke rondweg is noodzakelijk voor de verkeersveiligheid en de leefbaarheid in de stad én de economische ontwikkeling van de regio.

7.3. Afval

Afvaldepots zijn essentieel voor een schone omgeving en een goed afvalbeheer. De bestaande laagdrempelige depots in Kollum en Ferwert blijven en worden waar mogelijk verbeterd, met ruime openingstijden en goede voorzieningen.

De blauwe container voor de inzameling van oud papier bevordert het inzamelen daarvan en voorkomt dat oud papier in de grijze container 'verdwijnt'. De blauwe container moet dan ook in de hele gemeente worden ingevoerd.

7.4. Toerisme

Toerisme is een kans voor economische én sociale versterking van de dorpen — mits deze kleinschalig en natuurvriendelijk is. Groene initiatieven zoals natuurcampings, dorpsroutes en erfgoedtoerisme worden ondersteund. Dat zorgt ervoor dat de baten van toerisme lokaal terechtkomen. Geen massatoerisme, maar toerisme op mienskipmaat.

www.sin.frl | info@sin.frl